

Examensarbete inom Lantmästarprogrammet

TANDVÅRDENS BETYDELSE FÖR HÄSTENS ANVÄNDNING OCH HÄLSA

THE IMPORTANCE OF DENTAL CARE FOR HEALTH AND PERFORMANCE IN HORSES

Hanna Görgård och Ebba Tham

Examinator: Veterinär, Per Michanek

**Sveriges lantbruksuniversitet
LTJ-fakulteten Alnarp 2007**

FÖRORD

Lantmästarprogrammet är en två-årig högskoleutbildning vilken omfattar minst 80 p. En av de obligatoriska delarna i denna är att genomföra ett eget arbete som ska presenteras med en skriftlig rapport och ett seminarium. Detta arbete kan t ex ha formen av ett mindre försök som utvärderas eller en sammanställning av litteratur vilken analyseras. Arbetsinsatsen ska motsvara minst 5 veckors heltidsstudier (5 p).

Vi har själva varit intresserade av hästar och ville därför fördjupa oss i hästtandvård. Eftersom vi tycker att detta är ett viktigt ämne i dagens hästhållning, så valde vi att undersöka om det finns en konflikt mellan veterinärer och hästtandläkare.

Ett varmt tack riktas till alla veterinärer och hästtandläkare som har ställt upp och svarat på de frågor som ingick i undersökningen.

Ett tack riktas även till veterinär Per Michanek som har varit vår handledare och examinator.

Alnarp maj 2007.

Hanna Görgård och Ebba Tham

1 INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	2
2	SAMMANFATTNING	3
3	SUMMARY	4
4	INLEDNING.....	5
4.1	BAKGRUND	5
4.2	MÅL	5
4.3	SYFTE.....	5
4.4	AVGRÄNSNING	5
3	5 LITTERATURSTUDIE.....	6
5.1	GRUNDFAKTA OM HÄSTENS TÄNDER	6
5.1.1	Permanent tänder	6
5.1.2	Mjölktänder.....	8
5.2	HÄSTENS TUGGSYSTEM	8
5.3	DE VANLIGASTE FELEN I HÄSTARS MUNNAR.....	9
5.3.1	Skarpbett.....	9
5.3.2	Betselrelaterade skador	10
5.3.3	Medfödda tandfel.....	10
5.3.4	Förlorade tänder	11
5.3.5	Kvarsittande mjölktänder	11
5.4	HUR GÅR HÄSTTANDVÅRD TILL?	12
5.4.1	Raspning	12
5.5	KAN TANDPROBLEM HÖRA IHOP MED ANDRA ÅKOMMOR?.....	12
5.6	BEHÖVER DET GÖRAS ÅRLIGA KONTROLLER/ÖVERSYNER I EN FRISK HÄSTS MUN?.....	13
5.7	HUR MÅNGA TILLÄMPAR HÄSTTANDVÅRD PÅ SIN HÄST?	13
5.8	HISTORIK OM HÄSTTANDVÅRD	13
6	EGNA UNDERSÖKNINGAR	14
6.1	BAKGRUND	14
6.2	MATERIAL OCH METODER	14
6.1	RESULTAT	15
	Fråga 1: Behöver hästar tandvård?	15
	Fråga 2: Hur ofta anser du att man behöver raspa tänderna på en vuxen häst i arbete?.....	15
	Fråga 3: Hur stor betydelse för hästens användande och hälsa har tandvården?.....	15
	Fråga 4: Anser du att man ska ta bort vargtänder?	16
	Fråga 5: Anser du att man behöver göra årliga kontroller/översyner i en frisk hästs mun?.....	16
	Fråga 6: Vilka är de vanligaste felen i hästars munnar, som du träffar på?.....	16
	Fråga 7: Kan hästtandvård bli skadligt för hästens hälsa?.....	16
	Fråga 8a. Vad tycker du om hästtandläkare?(Till veterinärerna).....	16
	Fråga 8b. Vad tycker du om att veterinärer ska sköta tandvården på hästar? (Till hästtandläkare).....	17
7	DISKUSSION	17
8	REFERENSER	18
9	BILAGOR	19

2 SAMMANFATTNING

Vi valde att skriva om "Tandvårdens betydelse för hästens användning och hälsa". Hur viktigt är tandvården för hästen?

Syftet med detta arbete var att se om det finns någon skillnad mellan veterinärer och hästtandläkare i deras åsikter angående hästtandvård. Vi har som hästägare upplevt att det finns en konflikt i åsikterna mellan veterinärer och utbildade hästtandläkare. En del veterinärer säger att det inte är nödvändigt att göra för mycket ingrepp eller att använda för mycket instrument i hästens mun. En del hästtandläkare säger att det görs för lite i hästars munnar. Vilka åsikter är rätt? Vilka åtgärder är viktiga att göra i hästens mun? Vilka risker finns det om man gör för mycket ingrepp?

Vi ställde åtta frågor till fem veterinärer och åtta frågor till fem hästtandläkare om hur viktig hästtandvården är. Vi vill veta om det verkligen var någon som tycker att hästar inte behöver tandvård. Vi ville få fram en bild av veterinärers och hästtandläkares erfarenheter från deras dagliga arbete. Frågorna belyser om hästar behöver tandvård, hur ofta man ska raspa tänderna, om man ska ta bort vargtänder och vilka de vanligaste felen i hästars munnar är. De flesta frågorna som vi ställde hade olika svarsalternativ och motivering till svaren. Det fanns även ett par frågor som man fick ge helt egna svar på.

Resultatet som vi fick fram gjorde oss lite förvånade. Sammanställningen visade att det inte var någon speciellt stor skillnad mellan vad de två yrkesgrupperna tyckte i frågan om hästtandvård. De flesta som vi har frågat tycker att det är viktigt med tandvård, bland annat i förebyggande syfte, för att se att allt ser bra ut. De flesta hästar behöver någon form av tandvård. När det gäller om man ska ta bort vargtänder eller inte är det väldigt olika i svaren mellan de två yrkesgrupperna. De flesta av veterinärerna tycker inte att man ska ta bort vargtänder i förebyggande syfte, däremot tycker alla tillfrågade hästtandläkare att man ska ta bort vargtänder i förebyggande syfte.

3 SUMMARY

We choose to revise the need of dental care in horses. How important is the dental care for our horse's use and for their health?

The objective of this work was to see if there is a difference between Swedish veterinarians and educated horse dentists opinion concerning horse dental care. As horse owners, we have experienced that there is a conflict between the opinions of these two occupational groups. Some veterinarians say that there is a tendency to use too much treatments or instruments in horses mouths, while some horse dentists says that there is not enough treatments done in horses' mouths. Which opinion is right? What measures are important to do in horses' mouths? What risks are there if there is too much treatment done in horse's mouths?

We asked eight questions to five veterinarians and eight questions to five educated horse dentists about how important horse dental care is. We wanted to know if there really was anyone who thought that there is no need for treatments in horses' mouths. We wanted to create a picture of their experiences from their daily work. The questions we asked were if horses do need dental care, how often the teeth need to be floated, if it is necessary to remove wolf teeth and the most common affections in horses' mouths. Most of the questions had different options to answer and we also wanted a motivation to some of the answers.

We were a little surprised to the answers that we got. The answers showed that there is not that big a difference between vets and dentists. The majority thought that dental care for horses is important, and that they really need it. Regular checks are recommended to make sure that there are no emerging problems. Most of the horses do need some kind of dental care from time to time. In the case of wolf teeth removal, the horse dentists and the vet's differed; most of the veterinarians did not think that wolf teeth should be routinely removed, while all of the dentists thought that wolf teeth should be removed in preventive intent.

4 INLEDNING

4.1 BAKGRUND

Vi valde att skriva om detta ämne för att vi i egenskap av hästägare fått uppfattningen att det råder stora skillnader i åsikterna mellan veterinärer och hästtandläkare om vilka ingrepp som är viktiga att göra i hästarnas munnar, för deras användning och hälsa, och hur ofta dessa ingrepp behöver göras. Vi tycker detta är en intressant fråga både ur hästens synvinkel, djuretiskt, och för hästägarens ekonomi.

4.2 MÅL

Vårt mål med denna undersökning är att ta reda på om hästtandvård är nödvändigt för hästens hälsa och funktion. Kan tandvården till och med bli skadligt för hästen? Görs det för lite eller för mycket ingrepp i munnen på dagens hästar?

4.3 SYFTE

Syftet med examensarbetet är att försöka få klarhet i behovet av regelbunden tandvård på hästar för dess användning och hälsa. Vi ville även veta om veterinärer och så kallade hästtandläkare har olika uppfattning i dessa frågor. En annan viktig sak vi vill veta var hur man i praktiken ska förhålla sig till hur mycket hästens mun bör ses över. Som hästägare känner man ett ansvar för att hästen får rätt tandvård.

4.4 AVGRÄNSNING

Vi har valt att kontakta ett antal veterinärer och hästtandläkare för att ställa frågor och därefter se skillnaden mellan de två yrkesgrupperna. Vi valde att inte gå in så djupt på specifika åkommor, vi ville först och främst ha en helhetssyn på eventuella konflikter mellan yrkesgrupperna. Vi valde också att inte fördjupa oss i åldersbestämning via tänder eller tändernas utveckling under hästens livstid.

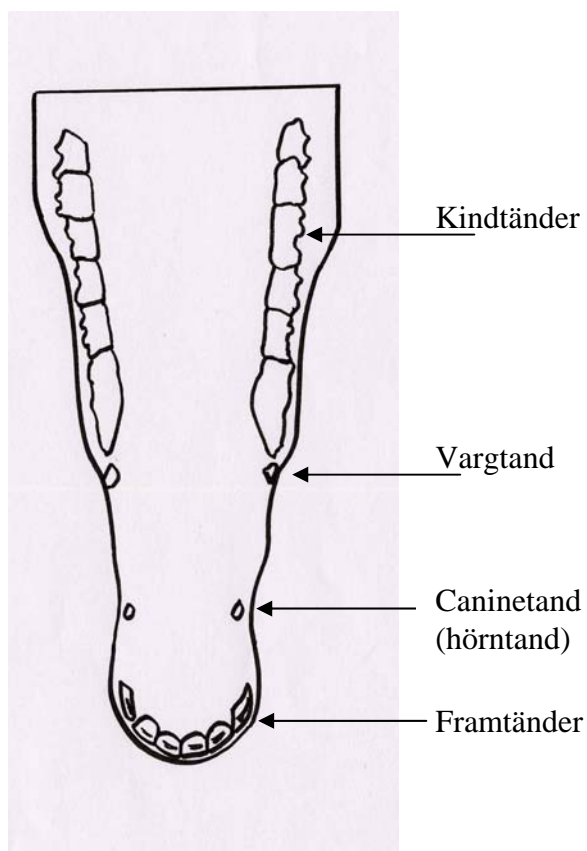
5 LITTERATURSTUDIE

5.1 GRUNDFAKTA OM HÄSTENS TÄNDER

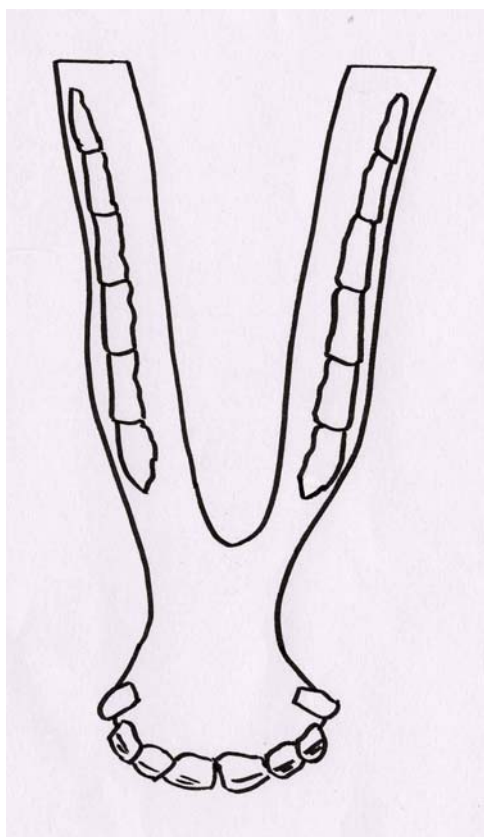
Hästens tandanatomi varierar under hela hästens liv, därför att dess tänder växer, till skillnad från våra tänder, ständigt tills hästen är mellan 25 och 30 år gammal. Att tänderna växer är nödvändigt eftersom de är utsatta för ett väldigt slitage genom att hästen varje dag tuggar stora mängder fiberrikt växtmaterial.

5.1.1 Permanenta tänder

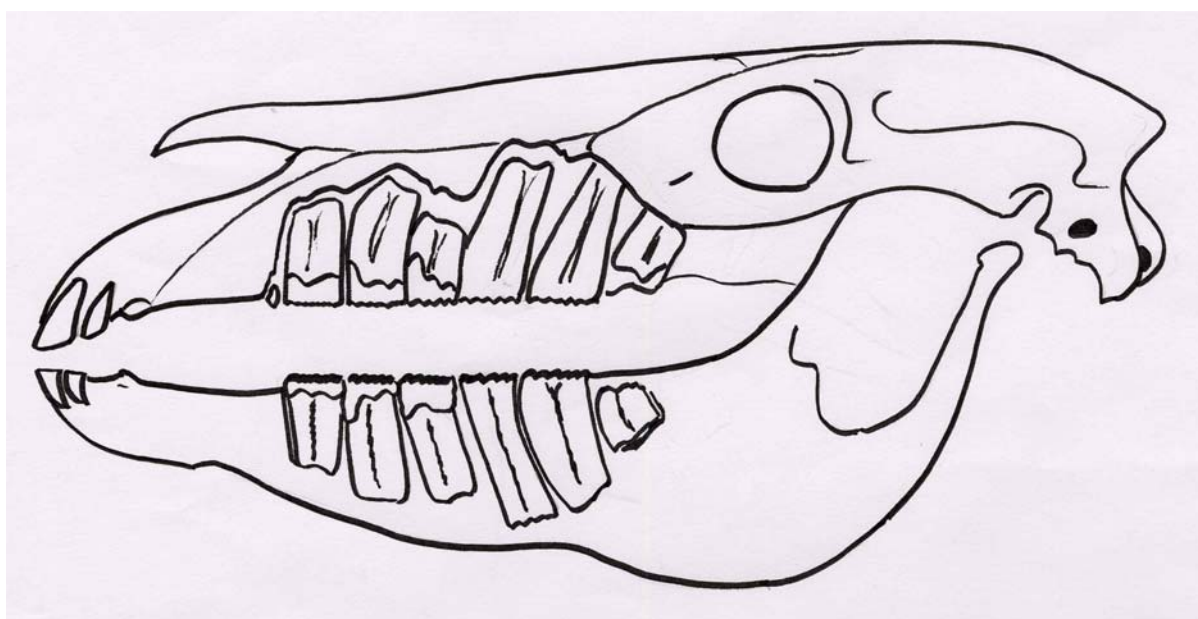
Hästen har mellan 40 och 42 permanenta tänder, det beror på om de har vargtänder eller inte. I överkäken har hästen 12 stycken kindtänder, framför dessa sitter hos vissa hästar en vargtand på varje sida. Det finns också sex stycken framtänder i överkäken och bakom dessa sitter två canintänder (=hörntänder), en på varje sida. Se Figur 1, 2 och 3. I underkäken finns 12 stycken kindtänder och sex stycken framtänder, strax bakom framtänderna sitter ytterligare två hörntänder. Dessa är något längre än de i överkäken (Lundström, T (2004)).

Figur 1. Överkäken. Här ser man alla sex kindtänder och framför dem de två vargtänderna. På mitten ser man de små caninetänderna. Till sist sex stycken framtänder.

Figur 2. Underkäken. Samma som i överkäken sitter även här sex stycken kindtänder. Canintänderna är något längre i underkäken och sitter strax intill de sex framtänderna.

Figur 3. Hästens tänder i genomskärning. Här ser man hur djupt rotade tänderna är, och man kan ana att tuggytan är lite ojämn för att fodret ska malas korrekt.

5.1.2 Mjölktänder

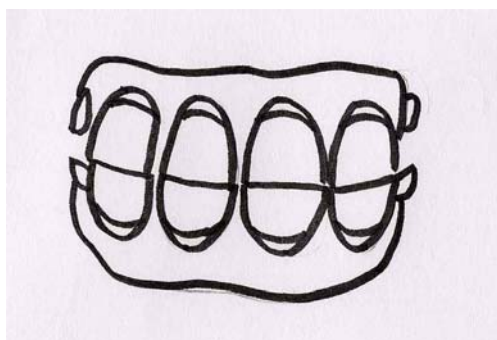
Hästen har ca 24 stycken mjölktänder, varav 12 stycken är framtänder och 12-14 stycken är kindtänder. Mjölktänderna har oftast en tydlig gräns mellan den anatomiska kronan och den anatomiska roten. Mjölktandens krona innehåller emalj, vilket roten inte gör. Alla mjölktänder är mindre än de permanenta tänderna som sedan tar över.

Mjölktänderna saknar det yttre tandcementskiktet som de permanenta tänderna har och detta för att mjölktänderna har neutral rotutveckling, vilket innebär att de inte växer hela tiden. De permanenta tänderna har fördröjd rotutveckling och det innebär att de växer hela tiden, ända tills hästen är cirka 20 år (Lundström, 2004).

Mjölktändernas rotutveckling är klar när hela tanden har nått sin plats i hästensbett. Den permanenta tandens rotutveckling börjar när tanden börjar arbeta och avslutas när hästen är i medelåldern, vilket är runt 20 år. Att de permanenta tänderna har rotutveckling så lång tid beror på att de måste kompensera det stora slitaget som blir på hästens tänder. Vid tuggning sker en nötning av tuggytan och även en nötning av kontaktytorna mellan tänderna (Lundström, 2004).

När hästen har fått det permanenta bettet finns det två olika tandkonstruktioner. Den största delen består av tänder med fördröjd rotutveckling, men det finns även en liten del tänder med neutral rotutveckling. Framtänderna och de egentliga tuggtänderna är de som har fördröjd rotutveckling medan de som har neutral rotutveckling är canintänderna och vargtänderna. (Lundström, 2004).

Alla framtänder har ett inre emaljmönster och ett yttre emaljmönster som är täckt av cement (Figur 4).

Figur 4. Här ser man emaljmönstret som är täckt av cement, (ser ut som beläggningar vid tandköttet)

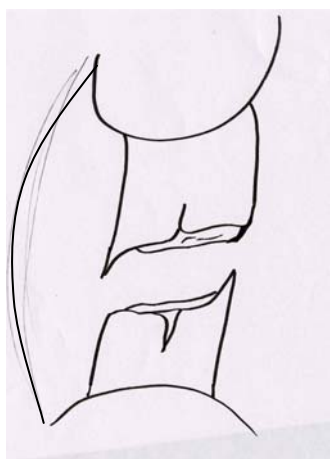
5.2 HÄSTENS TUGGSYSTEM

Hästens naturliga föda är gräs, som när det tuggas ger en naturlig slipning av kindtänderna. När hästen betar, river den av gräset med sina framtänder vilket gör att även dessa tänder slits naturligt mot varandra. En häst i vilt tillstånd får således en naturlig slipning av tuggytan på tänderna, därför är hästens tänder egentligen gjorda för att bara äta gräs.

För att en häst effektivt ska kunna mala sitt foder när den tuggar det, sitter dess övre kindtänder lite längre ifrån varandra än de undre. Att tänderna sitter på detta vis i hästens mun torde i vilt

tillstånd vara en förutsättning för att hästen ska kunna tillgodogöra sig sitt foder. Detta gör nämligen att tänderna får skarpa kanter när de nöts mot varandra, så att gräset kan malas på ett tillfredsställande sätt (Figur 5). Idag kan detta orsaka problem för våra hästar som lever helt annorlunda. Dagens hästar, som sedan länge är tamdjur hos människan, har inte samma foderstat som den hade för tusentals år sedan. Hästar får idag ofta foder som inte behöver tuggas lika länge som gräs, vilket gör att tänderna visserligen får skarpa kanter, men de nöts ibland inte tillräckligt och kan därför bli för vassa och taggiga. En del ytor kommer alltså inte att bli polerade eller slipade jämnt. Detta är orsaken till att man "raspar tänderna" på hästar, alltså att en onaturlig foderstat gör att slitningen inte fungerar som den skall, utan vassa kanter och taggar bildas.

Med tiden kan det bildas hakar på kanterna på hästens kindtänder, oftast längs med utsidan av den övre tandraden och på insidan av den nedre raden (Figur 5). När dessa hakar blir stora kan hästen att få problem med tuggningen, eftersom munnen på en häst ska "mala" fodret sidledes. Hakarna gör så att hästen inte kan rotera sin underkäke. Följaktligen kommer problemen att bli större då hakarnas "ryggar" sakta blir större för att de inte längre slits ner. När hästen tuggar med denna typ av tandhakar sliter den ner sidorna av "ryggarna" och vassa kanter kommer att bildas. Dessa vassa kanter kan bli knivvassa, och kan skära djupt in i tandköttet. I vissa fall måste hästar med denna typ av problem tugga på ett onaturligt sätt för att inte göra sig illa i munnen. Detta kan ofta resultera i att den ojämna slipningen av tänderna ökar, vilket sedan påverkar andra tänder i munnen som till slut påverkar hela hästen. På grund av den begränsade rotationen av underkäken kan hästen tendera att rotera käken "baklänges". När sådana problem uppstår måste hästen få tandvård. (www.kbrhorse.net/hea/float.html).

Figur 5. Här syns tydligt hakarna på insidan respektive utsidan.

5.3 DE VANLIGASTE FELEN I HÄSTARS MUNNAR

5.3.1 Skarpbett

Skarpbett är en av de vanligaste åkommorna, som nästan alla hästar råkar ut för. Skarpbett innebär, som tidigare nämnts, att det på grund av otillräcklig nötning bildas vassa taggar på kindtändernas kanter. I underkäken kommer de på insidan och i överkäken kommer de på utsidan. Det är för att undvika skarpbett som många låter raspa tänderna på sina hästar regelbundet.

Skarpbett kan orsaka sår på slemhinnan i munnen och hästen vill därför inte tugga sitt foder som vanligt, och detta skapar i sin tur att hästens hull och prestationsförmåga sjunker. Detta problem åtgärdas lättast genom att raspa ner de vassa kanterna på tänderna. (Sevelius et al., 1985).

5.3.2 Betselrelaterade skador

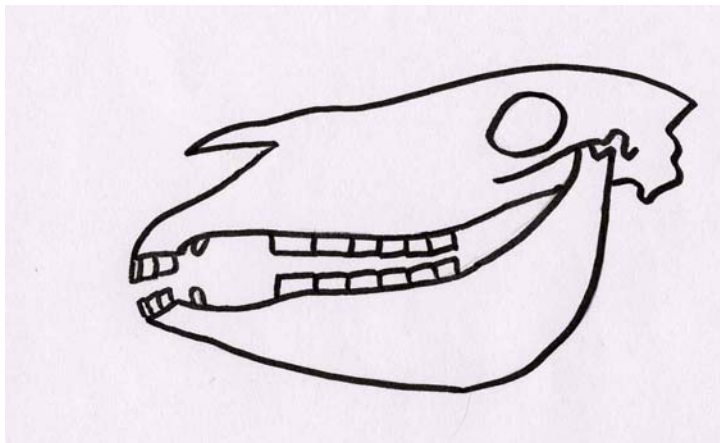
Betselrelaterade skador i munnen genom tryckskador är det vanligaste felet i hästars munnar. (Lundström, 2004). Tryckskadorna uppstår bl.a. mot slemhinnorna, tandköttet och tänderna.

5.3.3 Medfödda tandfel

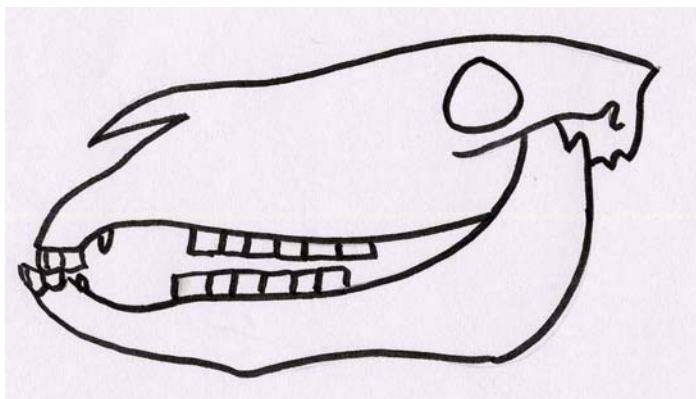
Medfödda tandfel kan bl.a. vara över- eller underbett (Figur 6, 7 och 8).. När hästen har ett sådant här fel slits inte tänderna som de ska och det bildas hackar på de främre respektive de bakre kindtänderna. Men trots ganska stort över- eller underbett klarar de flesta hästarna sig bra och håller sig i bra hull (Sevelius et al., 1985).

Vargtänder är ett medfött fel som räknas som övertaliga tänder. Vargtänderna sitter i överkäken, precis framför första kindtanden. Dessa växer oftast fram under hästens första år. Vargtänderna visar stor variation i förekomst och utseende. Det är inte alla hästar som får vargtänder men på nästan hälften av alla hästar finns en eller två vargtänder, som antingen har brutit fram eller så finns det ett anlag under tandköttet.

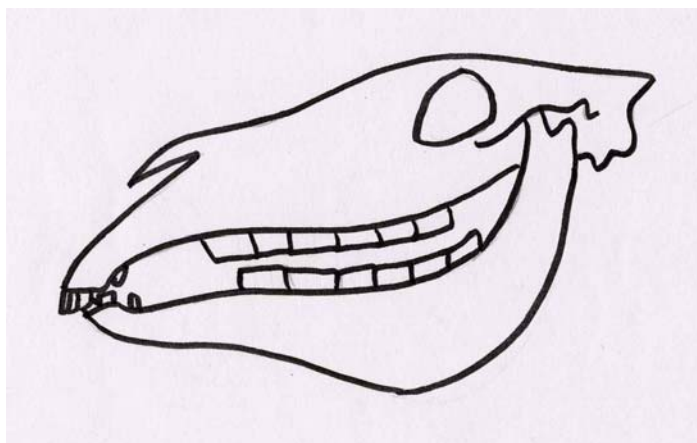
Vargtänder kan ställa till med problem när hästen får ett betsel i munnen, på grund av att betslet trycker mot tanden och skapar smärta i den. Övertaliga tänder av annan sort är ganska sällsynt (Lundström, T (2004); Sevelius et al., 1985).

Figur 6. Här ser man ett normalt bett hos en häst, framtänderna möts.

Figur 7. Här är en häst med underbett, detta kommer att orsaka s.k. hakar på sista tanden längst bak i överkäken och första tanden i underkäken.

Figur 8. Här är överbett hos en häst, vilket kommer att orsaka samma problem som i figur 7, men här är det första tanden i överkäken och sista tanden i underkäken som kommer att få hakar.

Anledningen till att våra tama hästar behöver tandvård idag, men inte för tusen år sedan i vilt tillstånd, är helt enkelt att de inte lever naturligt längre. I de vilda överlevde hästarna utan hovslagare, veterinärer och hästtandläkare, men de levde inte lika länge, det är precis som för oss människor. (www.tandis.org/teeth.htm).

5.3.3.1 Ska vargtänder tas bort?

När det gäller vargtänderna anser vissa att ska de tas bort innan de orsakar skador och problem. Detta för att vargtänderna sitter precis där bettet läggs i hästens mun. Det är inte vargtänderna i sig som är problemet, det är när vi människor lägger in ett betsel i hästens mun som det kan trycka på vargtanden eller klämma skinnet mellan tanden och betslet. Vargtänderna kan tas bort vid kontrollen som bör göras vid två-årsåldern på hästen. (<http://www.gavlehasstandvard.com/problem/problem.htm> och http://www.alltomhastar.se/article.asp?article_id=274&infogrp_id=9).

Vargtänderna tas bort med en tandhävvel som är ett speciellt instrument för vargtänder. Man lokalbedövar oftast hästen, sen mejslar man ut tanden. Efteråt kan hästen bli något öm och bör inte ha bett i munnen på cirka en vecka. (<http://www.aftonbladet.se/sport/ridsport/behandling/tand.html>)

5.3.4 Förlorade tänder

Om en häst förlorat en tand, vilket kan hända till exempel vid sparkskador, kommer den tand som sitter "mittemot" (den som ska samarbeta med malningen) att orsaka problem för hästen. Eftersom den inte har något att slitas mot kommer den att växa sig längre och inkräkta på tandköttet där den förlorade tanden suttit. Den tand som blivit för lång på grund av detta måste regelbundet antingen kapas av eller raspas ner till normal nivå. Till detta används ett specialinstrument som är gjort för att klippa av tänder utan att riskera att de går sönder eller spricker. (www.kbrhorse.net/hea/float.html).

5.3.5 Kvarsittande mjölkttänder

Kvarsittande mjölkttänder är också något som kan skapa problem genom att de sitter kvar som hättor över de nya tänderna. Hästen får svårt att tugga och man märker att den äter sämre. Att foderrester packas in mellan den gamla och den nya tanden är inte ovanligt och detta kan utlösa karies. Mjölkttänder som sitter kvar är inte svåra att hitta och de är lätta att ta bort (Sevelius et al., 1985).

5.4 HUR GÅR HÄSTTANDVÅRD TILL?

För att få tillgång till hästens munhåla måste man använda hjälpmedel. Olika instrument används för att öppna hästens mun, t.ex. munstege eller munrulle. (www.tandis.org/teeth.htm). Dessa håller munnen öppen så att tänderna kan undersökas och behandlas på ett säkert sätt. Ibland behöver man ge hästen lugnande medel eller till och med söva den. Vid intervjuerna ställde vi frågan till en av hästtandläkarna, om man söver hästarna eller ger de lugnande innan en behandling eller en kontroll i munnen. Svaret var att oftast klarar man det utan att söva eller lugna dem, men om det behövs så måste veterinär tillkallas. Vid smärtsamma ingrepp används oftast också lokalbedövning, men vanlig raspning är inte smärtsamt och kan göras utan bedövning.

5.4.1 Raspning

Instrumenten som används vid tandraspning varierar från fall till fall och mellan de olika hästtandläkarna och veterinärerna. Det beror bland annat på omfattningen av problemen hos hästen, hur stora hakar hästen har och hur långt in i munnen de sitter. Även hur stor mun hästen har, beroende på ras. (www.kbrhorse.net/hea/float.html). Hårdheten på hästens tänder har också betydelse. Om hästen har allvarliga problem med att äta måste man ha speciella instrument som går att föra in långt i munnen, annars kan en enkel rasp räcka. (www.kbrhorse.net/hea/float.html). De flesta hästtandläkare har väldigt många olika instrument till hjälp, nästan en för varje tand. Är hakarna alltför stora på hästen kan man inte använda en vanlig rasp, oftast behövs det då först klippas ner med ett specialinstrument. (www.kbrhorse.net/hea/float.html).

Tandläkarens och veterinärens syfte med att behandla tänder som det blivit hakar på är inte att raspa tändernas ytor så de blir helt släta och raka. Tänderna behöver en viss ojämnhet och lutning för att de ska kunna mala fodret när hästen tuggar. Överallt i munnen där tandraderna möts och ska mala fodret behövs viss ojämnhet.

5.5 KAN TANDPROBLEM HÖRA IHOP MED ANDRA ÅKOMMOR?

Om man inte ger hästar tandvård kan problem uppstå, inte bara i munnen utan även i hela hästen på grund av att de till exempel tuggar snett, har ont eller äter dåligt. Likaväl som problem kan komma ifrån munnen och visa sig i rörelseapparaten, kan det bli tvärtom, problem kan uppstå i munnen utav att en häst jobbar osymmetrisk med sin rörelseapparat. En häst som jobbar osymmetriskt blir snabbt även osymmetrisk i munnen. Om en häst jobbar snett med sin kropp när den rids eller körs, innebär det att man måste hålla hårdare i tömmen eller tygeln. Detta kan innebära att man får spänningar i hästens käkleder. Det är olika vilken sida som drabbas. (www.euro-vets.com).

Om en häst får ont i vänster käkled kommer den att tugga sitt foder mest på höger sida vilket gör att tänderna slits mer där. Detta skapar ännu mer snedhet i käkarna och då mer spänningar. Även nacken tar stryk hos en häst som har spänningar i käken, om hästen får ont i nacken kommer det i sin tur att påverka ryggen så småningom. Om den får ont på vänster sida i nacken, får den ont på motsatt sida i ryggmuskulaturen, vilket kan sprida sig ner till bakbenet på samma sida. Det problem som en gång började i munnen har nu påverkat hela hästen. Veterinärer strävar ofta efter att hästar ska arbeta licksidigt, därför kollar de i munnen på en häst som har rörelseproblem. (www.euro-vets.com).

Antalet utbildade hästtandläkare ökar konstant i Sverige och även veterinärer har börjat specialisera sig på hästtandvård. Man har förstått att hästens rörelseapparat kan påverkas av hur hästens mun ser ut, om den har tandproblem eller inte. Därför har intresset för att hjälpa hästar med tandproblem ökat, man har förstått att man kan hjälpa hästar genom att se till att deras tänder är i god ordning (www.euro-vets.com).

5.6 BEHÖVER DET GÖRAS ÅRLIGA KONTROLLER/ÖVERSYNER I EN FRISK HÄSTS MUN?

Det man ofta argumenterar om i litteraturen är om hästar behöver tandvård kontinuerligt eller inte. Det finns de som anser att man inte alls ska röra hästen i munnen. Åsikter om hur ofta en hästs tänder ska ses över och raspas går isär. Det vanligaste är att man rekommenderar att kolla hästens mun en gång per år.

De som förespråkar rutinmässig kontroll anser ofta att det är lämpligt att göra den första kontrollen av hästens tänder när den är cirka två år, för att få veta om det finns eventuella bettfel, vargtänder eller andra medfödda fel. Det är bra att göra denna kontroll när hästen är två år, för då ser munnen ut ungefär som den kommer att göra när hästen är vuxen, även om den fortfarande har mjölkttänderna kvar då. När hästen är tre till fyra år är det ingen idé att titta i munnen, för då tappar och byter hästen många av sina tänder och bettet är av den anledningen ofta oregelbundet.

Vid fyra till fem års ålder är det sedan dags att göra en kontroll igen och efter detta bör man kolla tänderna med jämna mellanrum och göra eventuella ingrepp, till exempel att raspa vid behov. När hästen är i fjorton till femton årsåldern bör tänderna inte längre raspas rutinmässigt. Detta för att hästen själv sliter på sina kronor när den tuggar och kronorna bör sparas vid denna ålder eftersom det kan bli för lite kvar av dom när sedan tänderna slutar växa. Men man bör trots detta göra rutinmässiga kontroller. (<http://hem.passagen.se/hastguiden/helhetssyn.html>).

5.7 HUR MÅNGA TILLÄMPAR HÄSTTANDVÅRD PÅ SIN HÄST?

En undersökning gjord i Storbritannien och Irland där 854 hästägare, tränare och ridskolechefer var med, visade att 83 % av dessa använde sig av rutinmässig tandvård på sina hästar. 49 % gjorde undersökningar en gång/år, 30 % var sjätte månad, 10 % bara när de tyckte att hästen var i behov av tandvård och 7 % använde sig aldrig av tandvård. Av alla de tillfrågade tog 44 % bort vargtänder i förebyggande syfte. Ungefär hälften av dessa 44 % använde sig av hästtandläkare (Dixon & Dacre, 2005).

I England har man haft samma problem som i Sverige med att hästägare har varit osäkra på huruvida de ska välja hästtandläkare eller veterinärer. Detta för att det inte finns någon certifierad hästtandläkarutbildning vare sig i Sverige eller England.

5.8 HISTORIK OM HÄSTTANDVÅRD

Man viste väldigt lite om hästars tandsjukdomar och behov av tandvård ända fram till 1980 talet, då man började göra de första undersökningarna om hästars behov av tandvård. De flesta

veterinärutbildningarna hade fram till dess inget intresse för att lära ut något om tandkirurgi. Ännu färre var villiga att göra några fördjupningar i ämnet. Man ansåg att det räckte med att raspa av vassa kanter på käktänderna, ta bort för långa tänder och vargtänder som ställde till med problem.

Sydney Galvayne var en man som gjorde sig känd inom hästtandvården. Han var veterinär och en mästare på att marknadsföra sig själv och reste runt i Australien och Europa. Han skrev böcker om sina enorma upplevelser om hur viktigt det är med behandling av hästars tänder. Han var uppenbarligen en kunnig och beläst person. Han sa sig ha förmågan att åldersbestämma vilken häst som helst. Sydney Galvayne är en legend inom hästtandvård. Många av anekdoterna om Sidney Galvayne handlade om hans högfärdiga dominans och ovilja att acceptera någon kritik till hans metoder, vilka skiljde sig från många andras.

Fler och fler hästägare accepterar att det är nödvändigt med regelbundna undersökningar på sina hästar. Nära samband mellan utbildade hästtandläkare och veterinärer har resulterat i en otrolig förbättring i välfärden för hästar och dess tandvård. Man menar att hästar mår bättre när vi människor samarbetar med varandra som ett starkt team, än att tävla med varandra om att kritisera varandras jobb. Modern tandvård har spelat en stor roll i utvecklingen för kvalitet och kvantitet för hästars tandhälsa (Dixon & Dacre, 2005).

6 EGENA UNDERSÖKNINGAR

6.1 BAKGRUND

Vi ville undersöka om det föreligger skillnader mellan veterinärers och hästtandläkares syn på hur hästens tandvård bör skötas. Bakgrunden är att många hästägare upplever att dessa två yrkesgrupper ger olika information om hur ofta och när man bör låta undersöka sin hästs tänder och vilka problem som behöver åtgärdas.

6.2 MATERIAL OCH METODER

För att se om åsikterna om hästtandvård går isär mellan veterinärer och utbildade hästtandläkare valde vi att intervjua fem veterinärer och fem hästtandläkare. Dessa valdes ut via både personliga kontakter och sökningar på Internet. Vi ringde dessa veterinärer och hästtandläkare som finns i hela Sverige och ställde ett antal frågor om hur de såg på hästtandvård. Alla vi har ringt till har varit positivt inställda och ställde gärna upp och svarade på våra frågor. När vi vara klara med intervjuerna sammanställde vi alla svaren och försökte där få fram skillnaden mellan de två yrkesgrupperna.

Frågorna (se bilaga 1) som vi använde oss av i intervjuerna har vi utformat själva och utgått från vad vi ville veta och där vi tror att det kan skilja sig i svaren. Frågorna har bestått av både svarsalternativ och motiveringar till de olika svaren. Svaren som vi har fått på våra frågor har vi hanterat anonymt och därför står det inga namn i vårt arbete. En av frågorna har handlat om vad den som svarade på frågorna tyckte om den andra yrkesgruppen. Så veterinärerna har fått frågan vad de tycker om hästtandläkare och hästtandläkarna har fått frågan vad de tycker om att veterinärerna sköter tandvården på hästar. Detta gjorde vi för att få lite mer information om varför det eventuellt finns en konflikt mellan dessa två yrkesgrupper.

Veterinärerna som vi har pratat har varit distriktsveterinärer eller anställda på någon klinik.

Hästtandläkarna är utbildade både på Academy of Equine Dentistry, USA och American School of Equine Dentistry.

6.1 RESULTAT

Vi ställde åtta frågor till samtliga som intervjuades. Nedan följer en genomgång av hur frågorna besvarades.

Fråga 1: Behöver hästar tandvård?

På den här frågan har fyra av våra fem tillfrågade veterinärer svarat ”ja”, att hästar behöver tandvård, dels för att kontrollera i förebyggande syfte, och dels för att se eventuella fel och eftersom alla hästar sliter olika på deras tänder behövs tandvård. Den femte svarade att det beror på vad hästen används till om det behövs vidare tandvård. Om en häst arbetar mycket med bett i munnen som kan orsaka problem på olika ställen så vill man ha en noggrannare koll i munnen på den. Är det en häst som inte används så mycket i arbete så menar man att det inte är lika viktigt men att man ändå inte ska utesluta kontroller helt.

Av hästtandläkarna har fyra svarat ”ja”, både i förebyggande syfte och för att de flesta faktiskt behöver tandvård. En av de tillfrågade hästtandläkarna menade att om man ställer krav på sin häst, ställer hästen krav på dig, med detta menade han att eftersom vi använder våra hästar och ställer höga krav på prestationer så kan hästarna ställa krav på att få god tandvård, hovvård och bra mat mm. Den femte svarade både ”ja” och ”nej” för att man i alla fall ska kolla i alla hästars mun, efter det vet man om de behöver fortsatt tandvård.

Fråga 2: Hur ofta anser du att man behöver raspa tänderna på en vuxen häst i arbete?

Majoriteten, fyra av veterinärerna har svarat ”en gång per år”, om de inte har några övriga problem sedan innan. Resterande svarade ”beror på fallet”, vissa behöver nästan aldrig raspas, andra får lättare problem och behöver därför raspas oftare. Kan även bero på käkens position.

Majoriteten, fyra av hästtandläkarna svarade ”en gång per år”, detta för att försäkra sig om att allt ser bra ut. Om allt ser bra ut och det inte behöver göras något gör man inte det. De övriga svarade att två gånger per år är bra när hästen är ung.

Fråga 3: Hur stor betydelse för hästens användande och hälsa har tandvården?

Här svarade tre av veterinärerna att det beror på hur hästen ser ut sedan innan i munnen, om den har tidigare problem, t.ex. bettfel är det viktigt med tandvård och raspning. De andra två svarade att det har stor betydelse för hästens användande och hälsa. Detta för att det ger viktig information om betslingen och hästen kan få stora problem om den inte får tandvård, t.ex. kan det bli problem så hästen inte kan tugga sitt foder ordentligt.

När vi frågade hästtandläkarna svarade alla att det är väldigt viktigt med tandvård för hästen i dess användande och hälsa. Detta för att det inte ska bli problem när hästen används i arbete.

Fråga 4. Anser du att man ska ta bort vargtänder?

Fyra av de tillfrågade veterinärerna svarade ”nej”, att de bara tar bort vargtänderna när de ställer till med problem vid arbetet. En anledning var att detta är ett ingrepp som inte ska göras utan orsak.

En svarade ”ja”, att de tycker att vargtänderna ska tas bort i förebyggande syfte. De kommer att bli ett problem i framtiden.

Alla de tillfrågade hästtandläkarna svarade ”ja”, de tycker att man ska ta bort vargtänderna om hästen ska ha bett i munnen, i förebyggande syfte. Vargtänderna skapar alltid problem och fyller ingen funktion.

Fråga 5. Anser du att man behöver göra årliga kontroller/översyner i en frisk hästs mun?

Alla våra tillfrågade veterinärer svarade ”ja”, att man behöver göra årliga kontroller i en frisk hästs mun. Detta mycket för att vara säker på att allt ser bra ut i munnen och att tänderna fungerar som de ska.

Även alla hästtandläkarna tyckte att man ska göra årliga kontroller i en frisk hästs mun. Detta även för att veta att allt ser bra ut och för att förebygga eventuella kommande problem.

Fråga 6. Vilka är de vanligaste felen i hästars munnar, som du träffar på?

Bland veterinärerna var hakbildningar och vassa kanter det vanligaste svaret, men även tryckskador på slemhinnorna pga. fel betsling blev ett vanligt svar.

Hästtandläkarna träffade också på hakar och vassa kanter men de såg även vargtänder som ett ”vanligt fel”, som de träffade på ofta. Några svarade även att det beror på vilken ras hästen är.

Fråga 7. Kan hästtandvård bli skadligt för hästens hälsa?

På denna fråga var båda yrkesgrupperna överens om samma svar, vilket var att ”ja”, självklart kan tandvården bli skadlig för hästen om man inte veta vad man gör.

Alla veterinärerna sa även att det blir skadligt vid felbehandlingar och överbehandlingar. En del av veterinärerna tyckte även att det är lätt att man raspar för mycket med elektriska raspar som hästtandläkarna ofta använder.

Fråga 8a. Vad tycker du om hästtandläkare?(Till veterinärerna).

75 % av våra tillfrågade veterinärer svarade att de välutbildade hästtandläkarna är bra, men att de inte tror mycket på ”snabbutbildningarna” som man kan gå i USA.

De andra 25 % tyckte att veterinärer ska göra hela behandlingen för att hästtandläkarna inte har legitimation att sadera en häst och då måste veterinärerna ändå komma ut och göra det. De sa även att hästtandläkarna inte har tillstånd att behandla hästar med mediciner vilket kan behövas av olika orsaker.

Fråga 8b. Vad tycker du om att veterinärer ska sköta tandvården på hästar? (Till hästtandläkare).

Alla de tillfrågade hästtandläkarna sa att det är bra, det finns många duktiga veterinärer. Men ett problem som de såg är att veterinärerna inte är specialutbildade på tänder, men att de ser en uppgång på intresset av hästtandvård hos veterinärerna.

7 DISKUSSION

Det intressantaste med vår undersökning var att se om åsikterna skiljer sig mellan de två yrkesgrupperna i frågorna om hästtandvård. Det var även intressant att vi i vårt resultat fick fram att de inte fanns någon större skillnad mellan yrkesgrupperna, vilket vi blev förvånade över. En del veterinärer verkar tycka att det är onödigt att anlita en hästtandläkare, för de får varken sedera eller ta bort vargtänder enligt lag men de tycker att så länge de är utbildade så gör de ett bra jobb. Hästtandläkarna har i överlag sagt att det är bra att veterinärer intresserar sig mer och mer för hästtandvård och inte nonchalerar tandhälsan.

När det gäller vår frågeställning tycker vi att vi har fått ett bra svar som kan vara till nytta i praktiken som hästägare. Vi tycker att vi har lärt oss mycket genom denna frågeställning, för att genom litteraturstudierna har vi läst mycket olika fakta om både anatomi, problem i hästens mun och olika behandlingar.

Resultaten som vi fått genom intervjuerna har visat att skillnaden på åsikterna inte är så stor mellan yrkesgrupperna vi intervjuat, detta kan bero på att det är ganska få intervjuade. Vi valde att intervjua endast fem stycken ur varje yrkesgrupp p.g.a. att det inte finns så många utbildade hästtandläkare i Sverige. Vi tror även att det stämmer som resultatet visar att skillnaden faktiskt inte är så stor, vi tror att det kan vara så att det är hästägarna som har olika åsikter och att det pratas dem emellan om hur stor skillnad det är.

När det gäller metoden som vi använde för att få svar på våra frågor tyckte vi att telefonen vara det bästa alternativet, eftersom vi har intervjuat människor i hela Sverige. Vi hade helst sett att vi kunde ha träffat alla vi har intervjuat men, p.g.a. avstånden var det en omöjlighet. Att intervjua människor från de olika yrkesgrupperna var helt rätt metod, eftersom det gjorde arbetet mer verklighetsbaserat.

Det vi skulle kunna ha gjort bättre är att ha intervjuat fler personer men eftersom det inte finns speciellt många utbildade hästtandläkare i Sverige var det svårt att hitta fler.

I framtiden tycker jag att man ska kolla om åsikterna skiljer sig mer eller mindre mellan veterinärer och hästtandläkare. Vilken av yrkesgrupperna anlitar hästägare helst för att utföra tandvård till sin häst? Specialiserar sig veterinärer mer eller mindre inom ämnet hästtandvård? Man vill som hästägare veta vilken metod man ska använda till sin häst när det gäller hästtandvård. Man kan kolla vad hästägare har för åsikter om respektive yrkesgrupp.

Våra slutsatser blir att det inte är så stor skillnad mellan hästtandläkare och veterinärers åsikter.

8 REFERENSER

Lundström, T. 2004. Hästens tuggsystem, Multitryck i Eskilstuna AB.

Sevelius, F., Pettersson, H., Green, B. 1985. Håll hästen frisk – Att förebygga och bota sjukdomar, ICA bokförlag.

www.kbrhorse.net/hea/float.html. Den 26 mars 2007.

www.tandis.org/teeth.htm. Den 26 mars 2007.

www.euro-vets.com. Den 26 mars 2007.

<http://www.gavlehasstandvard.com/problem/problem.htm>. Den 28 mars 2007.

http://www.alltomhastar.se/article.asp?article_id=274&infogrp_id=9. Den 28 mars 2007.

<http://hem.passagen.se/hastguiden/helhetssyn.html>. Den 28 mars 2007.

<http://www.aftonbladet.se/sport/ridsport/behandling/tand.html>. Den 8 maj 2007.

Vetenskapliga artiklar

Dixon, PM & Dacre, I. 2005. A review of equine dental disorders. *Vet J.* 169(2):165-87. Review.

9 BILAGOR

Frågor till veterinärer och hästtandläkare

- **Namn och yrke.**

- **1. Behöver hästar tandvård?**

Ja

Nej

Det beror på fallet

Motivering:

- **2. Hur ofta anser du att man behöver raspa tänderna på en vuxen häst i arbete?**

En gång i halvåret

En gång om året

Eget förslag

Motivering:

- **3. Hur stor betydelse för hästens användande och hälsa har tandvården?**

Stor betydelse

Ingen

Beror på fallet

Motivering:

- **4. Anser du att man ska ta bort vargtänder?**

Ja

Nej

Beror på fallet

Motivering:

- **5. Anser du att man behöver göra årliga kontroller/översyner i en frisk hästs mun?**

Ja

Nej

Ja, om det finns problem sedan innan

Motivering:

- **6. Vilka är de vanligaste felen i hästars munnar, som du träffar på?**

Svar:

- **7. Kan hästtandvård bli skadligt för hästens hälsa?**

Svar:

- **8. Vad tycker du om "hästtandläkare"? (till veterinärer)**

Svar:

- **8. Vad tycker du om att veterinärer ska sköta tandvården på hästar?**
(till hästtandläkare)

Svar: